

**FİKİR VE SANAT ESERLERİ ÜZERİNDEKİ HAKLARIN
EDİNİLMİŞ MALLARA KATILMA REJİMİ YÖNÜNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

***EVALUATION OF THE RIGHTS ON LITERARY AND ARTISTIC
WORKS IN TERMS OF SHARING REGIME OF ACQUIRED
GOODS IN MARRIAGE***

Prof. Dr. Mustafa ATEŞ¹

ÖZ

Evli kişilerden her biri, gerek evlenmeden önce gerekse evlendikten sonra edinmiş olduğu bir takım taşınır ve taşınmaz mallara sahip olabilir. Keza bunların değeri parayla ölçülebilen sair haklara da sahip olmaları mümkündür. Söz konusu haklar arasında Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) anlamında eser sayılan fikrî mahsuller üzerindeki telif hakları da olabilir. Hakkın konusunu oluşturan fikrî ürünler, evlenmeden önce meydana getirilmiş olabileceği gibi, evlendikten sonra da meydana getirilmiş olabilir.

Eşlerin sahip oldukları eserler üzerindeki malî haklar, eşler arasındaki malî ilişkilerde, diğer malvarlığı değerleri gibi hüküm ve sonuçlara tabidir. Bu makalenin konusunu, fikir ve sanat eserleri üzerindeki malî hakların eşler arasındaki mal rejimleri bakımından değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu kapsamda, çalışmada evlilik boşanma veya iptali ya da ölüm gibi sebeplerle sona erdikten sonra, eşlerin sahip olduğu eserler ekonomik haklarına ne olacağı irdelenmektedir. İnceleme

Makalenin Geliş Tarihi : 23/06/2020

Makalenin Kabul Tarihi : 09/07/2020

1 İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi., e-mail: mustafa.ates@izu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2401-5384>

yasal mal rejimi olarak kabul edilen edinilmiş mallara katılma rejimine ilişkin Medeni Kanun hükümleri ile sınırlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: telif hakları, malî haklar, evlilik birliği, eşler arasında mal rejimi, edinilmiş mallara katılma rejimi

ABSTRACT

Each married person can own various movable and immovable properties that they have acquired both before and after marriage. It is also possible for them to have other rights, the value of which can be measured in money. Such rights may include copyrights on intellectual products considered to be works in the meaning of the Law on Intellectual and Artistic Works. The copyrighted works that constitute the subject of the right may have been produced before marriage or may have been created after marriage.

The economic rights on the works of spouses are subject to the same judgment and results with regard to financial relations between spouses such as other assets. The subject of this article is the evaluation of financial rights on intellectual and artistic works in terms of property regimes between spouses in the marriage. In this context, after the marriage ends due to divorce or annulment or death, the works owned by the spouses are examined in terms of their economic rights. The review is limited to the provisions of the Turkish Civil Code regarding the regime of sahring acquired goods accepted as a legal property regime in marriage.

Keywords: copyrights, economic rights, marriage union, property regime between spouse, regime of sahring acquired property in marriage.

GİRİŞ

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) anlamında eser vasfını haiz bir ürün üzerinde hukuken korunmuş yetkiler ve menfaatler söz konusudur. Bunlardan bir kısmı manevî, bir kısmı malî nitelik arzeder.

Bu cümleden olarak, hukuk düzeninin eseri meydana getirene, esere yansıyan kişilik değerlerinin korunması amacıyla tanıdığı yetkilere “manevî haklar” denilir. Eserden iktisaden ve parasal olarak yararlanılabilmesi imkânını veren yetkiler ise “malî haklar” olarak adlandırılır.²

Manevî haklar, parayla ölçülemezler. Bunlar, eseri meydana getirenin kişiliğine bağlı ve onun esere akseden edebî, sanatsal ve entelektüel özelliklerinden oluşur. Bu haklar eserin vücuda getirilmesiyle birlikte doğar, *ipso jure* kazanılır; kullanılıp kullanılmamaları bütünüyle eser sahibinin iradesine bağlıdır. Eser sahibi bu hakları ister kendisi kullanır; isterse üçüncü bir kişiye kullanır. Ancak bunların eser sahibiyle irtibatı kesilecek şekilde başka kişilere devir ve temlik mümkün değildir. Piyasalarda tedavülü kabil olmayan bu hakların eser sahibi öldüğü zaman da mirasçılara intikali de sözkonusu olmaz. Şu kadar ki, FSEK’in 19. Maddesi bazı manevî hakların eser sahibi öldükten sonra belirli kişiler tarafından muayyen bir süreyle kullanılmasına izin vermiştir. Bunlara “post mortal kişilik değerleri” de denilmektedir.

Malî haklar, tabiatı gereği devir ve temlik edilebilen, hak sahibi öldükten sonra da mirasçılara intikali mümkün haklardır. Eser sahibi bu hakları dilerse kendisi kullanır, dilerse başka bir kimseye devir ve temlik eder. Bu hakların yalnızca kullanılması yetkisi de (ruhsat) başkalarına bırakılabilir (FSEK 48). Bunlar, eşya hukukuna konu taşınır ve taşınmaz maddi mallar gibi alınıp satılabilir, kiralanabilir, ödünç verilebilir, bağışlanabilir, başka bir mal veya hakla değiş-tokuş (trampa – takas) yapılabilir. FSEK malî hakların miras yoluyla intikaline de cevaz vermiştir (FSEK 63).

Evli kişiler, gerek evlilik öncesinde ve gerekse evlendikten sonra evliliğinin devamı süresince çeşitli mallar ve haklar iktisap edebilir. Karı-kocadan oluşan evlilik birliğinde birliğin birer üyesi olan eşlerin her birinin sahip oldukları mallar ve haklardan kaynaklanan ilişkilerine “malî ilişkiler” denilir. Medeni hukukta evli kişilerin, sahip olduk-

2 Ayrıntı için bkz. Ateş, Mustafa: Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara 2003.

ları mallardan yararlanma ve onları kullanma, yönetme ve mallar üzerindeki haklarda tasarrufları ile yaptıkları sair hukuki işlemleri ve sorumluluklarına “mal rejimi” denilir. Bu itibarla mal rejimi, eşler arasındaki malî ilişkilerle ilgili düzeni ifade eder.³

Eşlerden her birinin gerek evlenmeden önce gerekse evlendikten sonra sahip olduğu veya edindiği taşınır ve taşınmaz malları, alacak ve değeri parayla ölçülebilen başka hakları bulunur. Parayla ölçülebilen haklar arasında FSEK anlamında eser sayılan fikrî mahsuller üzerindeki mali haklar önem arzeder. Mali hakkın konusunu oluşturan fikrî ürünler evlenmeden önce meydana getirilmiş olabileceği gibi, evlendikten sonra da meydana getirilmiş olabilir. Evli kişiler, kısımlara ayrılması mümkün bir eseri ortaklaşa meydana getirmiş olabileceği gibi, kısımlara ayrılması mümkün olmayacak bir eser meydana getirmiş olmaları da mümkündür. Bu gibi hallerde müşterek eserden veya işti- rak halinde eserden söz edilir.

Evli kişilerden biri veya her ikisinin FSEK kapsamında korunabilir bir fikrî ürün üzerinde sahip olduğu malî haklar da, diğer malvarlığı değerleri gibi, eşler arasındaki malî ilişkilere konu teşkil eder. Söz konusu haklar evlilik sona erdiği zaman, eşler arasında geçerli mal rejimi neyse, onun prensipleri doğrultusunda tasfiye ve paylaşımına konu olur.

Bu makalenin konusunu fikir ve sanat eserleri üzerindeki malî hakların eşler arasındaki mal rejimleri bakımından değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu kapsamda makalede, özellikle evliliğinin boşanma veya iptali ya da ölüm gibi sebeplerle sona ermesi halinde evli kişilerin sahip oldukları eserler üzerindeki hakların akıbetinin ne olacağı ele alınmaktadır. Konu, ülkemizde kanuni mal rejimi olarak kabul edilen evli kişilerin kahir ekseriyetinin tabi olduğu “edinilmiş mallara katılma rejimi” açısından tedkik ve tahlil edilmektedir.

Bu çerçevede eşlerin sahip oldukları eserler üzerindeki telif haklarının; onlara ait taşınır, taşınmaz mallar, paralar, alacak hakları ve

3 Öztan, Bilge: Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2015, s. 395 vd; Akıntürk, Turgut/ Ateş Karaman, Derya: Aile Hukuku, 16. Bası, İstanbul 2014, s. 144-145.

aynı haklar gibi iktisadi nitelikteki diğer malvarlığı değerlerine göre bir özellik arzedip etmediği irdelenecektir.

Bunun için önce aşağıda, Türk Medeni Kanunu (TMK) hükümlerine göre evlilikte mal rejimi kavramı ve hukuki mahiyeti hakkında kısa bir açıklama yapılacak, arkasından edinilmiş mallara katılma rejimi yönünden eser üzerindeki malî hakların hangi hallerde kişisel mal, hangi hallerde edinilmiş mal ve hangi hallerde ortak (paylı) mal sayılacaklarına değinilecektir. Son olarak da, bu hakların edinilmiş veya kişisel mal ya da paylı mal sayılmasının hüküm ve sonuçlarına temas olunacaktır.

İşbu makalede konu, yalnızca FSEK anlamında “eser” sayılan fikir ve sanat mahsulleri üzerindeki haklar ile “eser sahibi” olarak tanımlanan sùjeler yönünden ele alınmıştır. FSEK’in 80. Maddesinde düzenlenen bağlantılı hak konuları üzerinde bağlantılı hak sahiplerine tanınan haklar, hukuki mahiyeti itibarıyla eser sahibine tanınan haklar ile eşdeğerde kabul edildiği için, burada yapılan açıklamalar niteliğiyle bağdaştığı ölçüde bağlantılı hak konuları üzerinde hak sahiplerine tanınan haklar yönünden de geçerlidir.

I. GENEL OLARAK MAL REJİMİ KAVRAMI VE HUKUKİ MAHİYETİ

Eşler arasındaki malî ilişkiler TMK’nın “Eşler Arasındaki Mal Rejimi” başlıklı dördüncü bölümünde 202 ila 281. Maddeleri arasında ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Bölümün birinci ayırımında mal rejimi hakkında genel hükümler, müteakip ayırımlarda ise mal rejimi türlerine dair düzenlemeler yer almıştır.

Buna göre, evlenmeden önce sahip oldukları veya evlilik süresince edindikleri mallardan dolayı eşler arasındaki malî ilişkilerin bütününe ifade eden mal rejimi, eskiden olduğu gibi 4721 sayılı TMK’da da “yasal mal rejimi” ve “seçimlik mal rejimi” olarak ikiye ayrılmıştır.

Seçimlik mal rejimi, eşlerin evlenmeden önce, evlenirken veya evlilikleri devam ederken TMK’da düzenlenen mal rejimleri arasından

kendi iradeleriyle resmi şekilde yapılan bir sözleşmeyle benimsedikleri mal rejimidir.

Kanuni mal rejimi de denilen yasal mal rejimi ise, aralarında geçerli olacak mal rejimini iradi olarak seçmedikleri hallerde, eşlerin TMK uyarınca tabi olmaları gereken mal rejimidir. Diğer bir deyimle, evli kişilerin kanundan dolayı tabi olacakları mal rejimine “yasal mal rejimi” denilir.

Yeni TMK mal rejimleri konusunda radikal değişiklikler getirmiştir.⁴ 743 sayılı eski Medeni Kanunda yasal mal rejimi olarak kabul edilen mal ayrılığından vaz geçilerek, onun yerine edinilmiş mallara katılma rejimi benimsenmiştir. Nitekim TMK 202/1’de, eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulanmasının asıl olduğu ifade edilmiştir. Maddenin 2. Fıkrası, yasal rejime tabi olmak istemeyen eşlere mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı veya mal ortaklığı rejimlerinden birini tercih edebilme imkânı da vermiştir. Ancak uygulamada evli kişilerin genellikle kahir ekseriyetinin yasal mal rejimine tabi oldukları, seçimlik mal rejimini tercih edenlerin %1-2 civarında olduğu ifade edilmektedir.⁵ O sebeple burada, eser üzerindeki malî hakların sadece edinilmiş mallara katılma yönünden tedkiki ve değerlendirilmesiyle yetinilmiştir.⁶

Yukarıda da ifade edildiği üzere, TMK hükümlerine göre edinilmiş mallara katılma rejiminde evli kişilerin malları, “edinilmiş mal-

4 Ayrıntı için bkz. Kılıçoğlu, Ahmet. M: Medeni Kanunumuzun Aile-Miras ve Eşya Hukukunda Getirdiği Yenilikler, 1. Bası, Ankara 2003.

5 Akıntürk/Ateş-Karaman, s. 146.

6 Edinilmiş mallara katılma rejimleri konusunda ayrıntı için bkz. Öztan, 345 vd; Kılıçoğlu, Ahmet M: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, Ankara 2002; Acar, Faruk: Aile Hukukumuzda Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı, Ankara, 2007; Gümüş, Mustafa Alper: Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal rejimleri, İstanbul 2007; Şıpka, Şükran: Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar, İstanbul 2011; Zeytin, Zafer: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi, 4. Bası, Ankara 2020; Özdamar, Demet/Kayış, Ferhat: Yasal Mal Rejimi ve Tasfiyesi, Ankara 2014; Acabey, M. Beşir: Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi, İzmir 1998.

lar” ve “kişisel mallar” olmak üzere ikiye ayrılır (TMK 218). Eşlerden herhangi birine ait olduğu ispat edilemeyen mallar ise her iki eşin paylı malları (ortak) sayılmıştır (TMK 222).

Kanuna göre edinilmiş mal, her eşin bu mal rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerleridir (TMK 219). Dolayısıyla, edinilmiş mallara katılma rejiminin başladığı andan sona erdiği ana kadar karşılığı verilerek edinilen mallar bu kapsama girer. Eşler evlenmeden önce veya evlenme sırasında başka bir mal rejimi seçmemişlerse, yasal rejime tabi olurlar. Bu durumda yasal mal rejimi, nikâhın kıyılmasından itibaren başlar ve daha sonra başka bir mal rejimine geçilmişse, o tarihe kadar devam eder. Eşler, baştan veya evlilikleri devam ederken seçimlik mal rejimlerinden herhangi birini benimsemişlerse, evliliklerinin ilk gününden sonuna kadar kural olarak yasal mal rejimine tabi olurlar. Yasal mal rejimi, başka bir mal rejimine geçilmesi, eşlerden birinin ölümü, boşanma veya evliliğin iptali ya da mevcut mal rejiminin kendiliğinden veya hâkim kararıyla başka bir mal rejimine (mal ayrılığına) dönüşmesi ile sona erer.

Buna göre mal rejimi, eşlerden biri ölürse, eşin ölüm anında; başka bir mal rejimine geçiş sözkonusu ise, bu yeni rejime ilişkin sözleşmenin yapıldığı anda sona erer. Evliliğin boşanma veya iptali davası ile sona erdiği hallerde ise, mal rejimi boşanma veya iptal davasının açıldığı tarihte sona erer (TMK 225/2). Eşler arasındaki mal rejimi, kendiliğinden ya da hâkim tarafından verilen kararlar mal ayrılığına dönüşebilir. Şöyle ki; aralarındaki mal rejimi ortaklık ise evli kişilerden birinin iflasına karar verilirse, bu rejim kendiliğinden mal ayrılığına dönüşür (TMK 209). Eşlerden birine karşı icra takibi başlatılması halinde ise, haciz uygulanmasından zarara uğraması muhtemel alacaklının, hâkimden eşlerin arasındaki mal rejiminin mal ayrılığı rejimine tahvil edilmesine karar verilmesini istemesi mümkündür (TMK 210). Haklı sebepler varsa, eşlerden birinin talebi üzerine de, mevcut mal rejimi, hâkim kararıyla mal ayrılığı rejimine dönüştürülebilir (TMK 206). Bu gibi hallerde önceki mal rejimi, mahkemece verilen kararın kesinleştiği tarihte değil, davanın açıldığı tarihinde sona erer.

Bir malın edinilmiş mal sayılması için, onun yasal mal rejiminin başlangıç anı ile bitiş anı arasındaki süre zarfında, eşlerden biri tarafından karşılığı verilerek edinilmiş olması gerekir. Edinilmiş mal sayılmanın ilk şartı budur. Bir malın edinilmiş mal sayılabilmemesinin ikinci şartı ise, emek karşılığında edinilmiş olmasıdır.⁷ Kanun bunu “*her eşin bu mal rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değeri*” olarak ifade etmiştir (TMK 219/1). Edinilmiş mallarda öne çıkan unsur emektir. Bir eşin emeğiyle edindiği malda veya malvarlığı değerinde diğer eşin de belli ölçüde katkısı olduğu farz ve kabul edilmektedir.⁸ Bu anlamda emek, geniş yorumu tabidir. Kişinin bedeni veya fikrî mesaisi karşılığında edindiği değerler ile her türlü iktisadi ve ticari faaliyetinden elde ettiği kazançlar, emek karşılığı edinilen mal veya karşılığı verilerek edinilen mal olarak kabul edilmektedir. Kanun bu konuda bir de karineye yer vermiştir. Buna göre, bir eşin bütün malları, aksi ispat edilinceye kadar edinilmiş mal sayılır (TMK 222/3).

Edinilmiş malların nelerden oluşacağı Yasada örnek kabilinden gösterilmiştir. Bir eşin edinilmiş malları özellikle şunlardır: (i) Çalışmasının karşılığı olan edinimler, (ii) Sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler, (iii) Çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatlar, (iv) Kişisel mallarının gelirleri, (v). Edinilmiş malların yerine geçen değerler.

Edinilmiş mallara katılma rejiminde ikinci gruba giren mallar “kişisel mallar” olarak adlandırılır. Bunlar bir eşin herhangi bir emeğinin karşılığı olmaksızın edinilmiş olduğu mallardır. Hangi malların kişisel mal sayılacağı kanunda şu şekilde tadat edilmiştir (TMK 220): (i) Eşlerden birinin yalnız kişisel kullanımına yarayan eşya, (ii) Mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma

7 Kılıçoğlu, Katılma Rejimi, s. 20.

8 Akıntürk/Ateş-Karaman, s. 157; Dural/Öğüz/Gümüş: Türk Özel Hukuku-Aile Hukuku, C. III, İstanbul 2019, s. 205.

yoluyla elde ettiği malvarlığı değerleri, (iii) Manevî tazminat alacakları, (iv) Kişisel mallar yerine geçen değerler.

Bunlar kanun gereği kişisel mallardır. Kanunda ayrıca eşlerin, mal rejimi sözleşmesiyle, bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti sebebiyle doğan edinilmiş mallara dâhil olması gereken malvarlığı değerlerinin kişisel mal sayılacağını kabul edebileceklerini ve mal rejimi sözleşmesiyle kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mallara dâhil olmayacağını kararlaştırabileceklerini hükme bağlamıştır (TMK 221).

Bir malın kişisel mal olduğunu iddia eden eş bunu ispata mecburdur. Aksi halde, kişisel mal olduğunu ispat edilemeyen mallar o eşin edinilmiş malı sayılır. Keza her eşin bir malın kendisine ait olduğunu ispat yükümlülüğü vardır. Eğer bir malın eşlerden herhangi birine ait olduğu ispat edilemiyorsa, bu tür mallar, her iki eşin paylı malları sayılır (TMK 222). Yani kime ait olduğu ispat edilemeyen mallar üzerinde iki eş müşterek mülkiyet hükümlerine göre hak sahibi kabul edilirler.

II. EDİNİLMİŞ MALLARA KATILMA REJİMİ YÖNÜNDEN MALİ HAKLARIN NİTELİĞİ

A. Malî Hakların Kişisel Mal Sayılacağı Haller

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle, eşlerden herhangi birinin mal rejiminin başlangıcından önce sahip olduğu eserler üzerindeki malî hakları, onun kişisel malı sayılacağını söylemek mümkündür. Aynı şekilde, mal rejiminin hâkim kararıyla mal ayrılığı rejimine dönüştürüldüğü veya evliliğin boşanma veya iptaline karar verilmesi suretiyle sona erdiği hallerde, dava tarihinden sonra eşlerden biri tarafından meydana getirilen eserler üzerinde kazanılan malî haklar da kişisel mal kabul edilir.

Mesela; ressam (R), 1.1.2010 tarihinde evlendiği eşi (E) aleyhine 1.1.2018 günü boşanma davası açar. Mahkemece 31.12.2018'de boşanmaya karar verildiğini ve bu ilamın 1.1.2020 günü Yargıtay'ın onama kararıyla kesinleştiğini var sayalım. Buna göre ressam (R)'nin 1.1.2010 tarihinden önce meydana getirdiği eserler ile boşanma davasının açıldığı 1.1.2018 tarihinden sonra meydana getirdiği eserler üze-

rindeki malî haklar, onun kişisel mallarıdır. Anılan tarihiler arasında meydana getirdiği eserler üzerindeki malî haklar ise edinilmiş mal sayılır.

Eser üzerindeki malî haklar, eser sahibi sıfatıyla değil de, eser sahibinin mirasçısı sıfatıyla iktisap edilmiş ise, malî hakkın iktisabının katılma rejiminin câri olduğu dönemin içinde veya dışında gerçekleşmiş olup olmamasının önemi yoktur. Zira bu durumda eser üzerindeki malî hak, karşılığı verilerek elde edilmiş mal varlığı değeri değildir. Sözkonusu malî hak miras yoluyla intikal ettiğinden, TMK 220 uyarınca mirasçı eşin kişisel malı sayılır.

Örneğin, yüzlerce musiki eseri bestesi yapmış bestekâr (B)'nin ölümü üzerine, tüm mirası tek mirasçısı olan evli kızı (A)'ya kalmıştır. Ölümünden sonra (B)'nin müzik eserleri üzerindeki hakları FSEK 63 hükümlerine göre miras yoluyla (A)'ya intikal etmiştir. (C) ile evli olan (A), babasına ait eserler üzerindeki malî hakları miras yoluyla kazandığı için bu haklar onun kişisel malı niteliğindedir.

Malî hakların miras yoluyla intikalinin, kanuni mirasçılık, atanmış mirasçılık veya ölüme bağlı tasarrufa dayanan vasiyet alacaklısı sıfatıyla gerçekleşmiş olup olmamasının önemi yoktur. Önemli olan, malî hakkın miras hukuku kurallarına göre intikal etmiş olmasıdır. Aynı şekilde malî hakkın sağlararası bir hukuki muamele ile karşılıksız kazanılmış olması hallerinde de kazanılan hak, kazanan bakımından edinilmiş mal değil kişisel mal sayılır. Çünkü 220. Maddenin 2. bendi, miras yoluyla kazanımların yanı sıra, herhangi bir şekilde ivazsız iktisap yoluyla elde edilen malvarlığı değerlerini de kişisel mal saymıştır. Buna göre yazar (Y)'nin yazdığı kitap üzerindeki çoğaltma ve yayma hakkını teberru kastıyla (B)'ye devretmiş olması halinde, sözkonusu haklar (B) tarafından ivazsız olarak edinilmiş olur. Katılma rejiminde bu haklar onun kişisel malları arasında sayılır.

Eser üzerindeki manevî hakların hiçbir şekilde edinilmiş mal sayılması mümkün değildir. Zira manevî haklar eser sahibinin kişiliğiyle ilgili haklardır. Şahsa bağlı hak niteliği, bu hakları edinilmiş mal olarak kabule engel teşkil eder. Yine bunun gibi bir eser üzerindeki ma-

nevî hakların ihlalden dolayı açılan manevî tazminat davalarında hükmedilen manevî tazminat alacakları da kişisel mal olarak kabul edilir (TMK 220).

TMK ayrıca eşlerin, mal rejimi sözleşmesiyle, bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti sebebiyle doğan edinilmiş mallara dâhil olması gereken malvarlığı değerlerini, kişisel mal olarak kabul edebileceklerini ve mal rejimi sözleşmesiyle kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mallara dâhil olmayacağını kararlaştırabileceklerini hükme bağlamıştır (TMK 221). Buna göre, bir eser sahibinin mal rejiminin başlamasından önce meydana getirdiği için kişisel malı sayılan eser üzerindeki malî hakların lisans (ruhsat) bedelleri veya kira gelirlerinin, TMK 119/1. bent hükmü uyarınca edinilmiş mal sayılmalarına rağmen, iki eş arasında yapılacak bir mal rejimi sözleşmesiyle kişisel mal sayılması mümkündür.

B. Malî Hakların Edinilmiş Mal Sayılacağı Haller

Başka bir mal rejimi benimsememiş eşlerin evlenme akdinin yapıldığı andan itibaren yasal mal rejiminin cârî olduğu zaman zarfında meydana getirdikleri eserler üzerindeki malî haklar edinilmiş mal olarak kabul edilir. Buna göre, yukarıda verilen örnekte ressam (R)'nin karısı (E) ile evlendiği 1.1.2010 tarihinden, boşanma davasının açıldığı 1.1.2018 tarihine kadar meydana getirdiği eserler üzerindeki malî haklar, onun edinilmiş malı sayılır. Çünkü bunlar, ressam (R)'nin karşılığını vererek edindiği mallar hükmündedir.

Buradaki “karşılığı” yalnızca nakdi veya maddi bir şey olarak anlamamak gerekir. Buna göre karşılık, bir eşin hukuki işlemlerde kişisel olarak sunduğu mübadele değeri olabileceği gibi, eşlerden birinin bedeni ve fikrî emeği niteliğinde de olabilir. Karşılığın eşlerden birine yönelik haksız fiil nedeniyle doğan maddi tazminat ya da edinilmiş mallar kapsamında olan bir hak veya mal varlığı değeri üzerinde yapılan tasarruf olması da mümkündür.⁹

9 Kılıçoğlu, Medeni Kanunda Yenilikler, s. 221; Acar, s. 50.

Dolayısıyla, bir mal varlığı değerinin edinilmesinde, ivaz veya karşı edim olarak para veya başka bir malın verilmesi söz konusu olabileceği gibi, ifanın konusu bir “edim fiili” veya “edim sonucu” da olabilir. Bağımsız çalışan bir mimarın, iş sahibine taahhüt ettiği eser meydana getirme borcunun konusu “sonuç edim” niteliğindedir. Bir yayınevi emrinde kapak tasarımcısı olarak çalışan kişinin taahhüdü ise “edim fiili” veya “fiili edim” mahiyetindedir. Dolayısıyla bir kimsenin hizmet, istisna, yayım ve vekâlet gibi işgörme sözleşmeleri kapsamında meydana getirdiği eserler üzerindeki malî haklar, TMK 219/2(1) anlamında “çalışmasının karşılığı olan edinimler” mahiyetindedir.

Eser sahibinin herhangi bir kişi ile akdi bir ilişkiye girmeksizin, kendi başına bağımsız olarak meydana getirdiği eserler bakımından da aynı değerlendirme geçerlidir. Mesela heykeltıraş (H), kendi imalathanesinde herhangi bir kişinin siparişi veya talebi olmaksızın heykeller yapmış olabilir. Bunları işyerinde veya herhangi bir sanat galerisinde teşhir ile satışa sunabilir. Bu takdirde dahi sözkonusu eserler üzerindeki malî hakları, çalışmanın karşılığı olan edinimler olarak mütalaa etmemek için bir sebep yoktur.

Sonuç olarak; edinilmiş mallara katılma rejiminin yürümeye başladığı andan başlayıp sona erdiği ana kadar olan geçen sürede evli bir kimse tarafından FSEK hükümlerine göre eser sayılabilecek bir fikrî ürün üzerinde FSEK’in tanıdığı tüm malî haklar, o eseri meydana getirmiş olması hasebiyle FSEK 8 hükümlerine göre eser sahibi sayılan eşin “edinilmiş malları” arasında yer alır.

Eser sahibi, bağımsız olarak meydana getirmiş olduğu eserleri, evliliğin sona erdiği sırada FSEK’in 23. maddesi kapsamında yayım, 24. Maddesi kapsamında temsil ve 25. Maddesi kapsamında radyo-televizyon gibi araçlarla yayım veya internet gibi mecralarda kamuya sunma yol ve yöntemlerden birisi ile henüz umuma arz etmemiş ise, mal rejiminin sona ermesinden sonra bunlar da edinilmiş mal olarak tasfiyeye dâhil edilecek midir? Diğer bir deyimle, meydana getirilen eser üzerinde eser sahibince umuma arz yetkisi henüz kullanılmamış ise, böyle bir eser katılma rejiminin tasfiyesinde edinilmiş mal olarak dikkate alınmalı mıdır?

FSEK hükümlerine göre bu suale “evet” cevabı vermek zor gözükmektedir. Zira Kanunun düzenleme biçiminden malî hakların ancak alenîleşmiş eserler üzerinde sözkonusu olabileceği anlaşılmaktadır.

Şöyle ki; alenîleşme, eserin hak sahibinin rızasıyla umuma arz edilmesidir. Eser sahibinin kendisi veya onun yetkili kıldığı bir başka kimse tarafından umuma arzedilen eser alenîleşmiş olur. Eserin aslından çoğaltma ile elde edilen nüshaları hak sahibinin rızasıyla satışa çıkarılma veya dağıtılma yahut diğer bir şekilde ticaret mevkiine konulma suretiyle umuma arzedilirse o eser yayımlanmak suretiyle alenîleşmiş olur (FSEK 7). Bir eser, onun sahibi veya yetkilendirdiği kişi tarafından, doğrudan doğruya yahut işaret, ses veya resim nakline yarayan aletlerle umumi mahallerde okunur, çalınır, oynanır veya gösterilirse ya da teşhir olunursa, temsil alenîleşmiş olur. Temsilin umuma arzedilmek üzere vuku bulduğu mahalden başka bir yere herhangi bir teknik vasıta ile nakli halinde de eserin dolaylı temsil yoluyla alenîleştiğinden söz edilir (FSEK 24). Keza, bir eserin aslı veya çoğaltılmış nüshaları, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim de dâhil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanırsa veya yayımlanan eserlerin bu kuruluşların yayınlarından alınarak başka yayın kuruluşları tarafından yeniden yayınlanırsa, eser umuma iletim yoluyla alenîleşmiş olacaktır. Eserinin aslı ya da çoğaltılmış nüshalarının internet ortamında kamuya sunulması halinde de umuma iletim yoluyla alenileştirilebilir (FSEK 25).

Alenîleştirme, meydana getirilmesinden sonra eserin yukarıda sözü edilen yol ve yöntemlerden biriyle ilk defa “umum” denilen özel olarak tahdidi ve tarifi yapılmamış belirsiz kişilerin idrakine sunulmasıdır. Alenîleşen eser, artık onu vücuda getiren eser sahibinin kişilik ve kişisel alanından çıkarak topluma mal olur. Alenîleşmemiş eser ise, onu vücuda getireni kişisel alanındadır. Hukuk düzeni kişiye meydana getirdiği bir eseri alenîleştirerek topluma paylaşma gibi bir külfet yüklememiştir. Nitekim FSEK’in 14. Maddesinde, bir eserin umuma arzedilip edilmemesine, yayımlanma zamanını ve tarzına kara verme

yetkisi münhasıran eser sahibine verilmiştir. Bütünü veya esaslı bir kısmı alenileşmemiş olan yahut ana hatları her hangi bir suretle henüz umuma tanıtılmayan bir eserin muhtevası hakkında toplumu bilgilen-dirme yetkisi dahi ona aittir. Eser sahibi, bu gibi konularda başkasına yazılı izin vermiş olsa bile eserin gerek aslının gerek işlenmiş şeklinin umuma tanıtılmasını veya yayımlanmasını menedebilir. Diğer tarafın tazminat hakkı saklı kalmak kaydıyla, menetme yetkisinden sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür. Kısaca, alenileştirme yetkisi arz eser sahibinin önceden vazgeçemeyeceği, kural olarak başkasına devrede-meyeceği ve öldüğünde de mirasçılara geçmesi mümkün olmayan manevî haklarındanır.

Bu açıklamalar ışığında FSEK'e göre, eşlerden herhangi birine ait olup da, mal rejiminin sona erdiği tarihte henüz alenileşmemiş olan bir eseri edinilmiş mal olarak kabul etmenin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda eşler arasındaki mal rejimi boşanma, iptal, ölüm, gaiplik, mal rejiminin başka bir mal rejimine dönüşmesi veya sözleşme yapılarak edinilmiş mal rejiminden başka bir mal rejimine geçilmesi hallerinden biriyle sona ererse, sona erme tarihine kadar alenileşmemiş eserler, onu meydana getirenin kişisel malı olarak kabul edilecektir. Bu sonuca FSEK'in 20/1 hükmünden hareketle ulaşmak da mümkündür. Nitekim mezkûr fıkroda, "*Henüz alenileşmemiş bir eserden her ne şekil ve tarzda olursa olsun faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine ait*" olduğu ifade edilmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında ise "*Alenileşmiş bir eserden eser sahibine münhasıran tanınan faydalanma hakkı, bu Kanunda malî hak olarak gösterilenlerden ibarettir*" hükmüne yer verilmiştir. Bu iki fıkra birlikte değerlendirildiğinde eserin ancak alenileştikten sonra edinilmiş mallara katılma rejimi anlamında kişisel mal olma vasfının sona ereceği söylenebilir.

TMK 219/2(4) hükmü uyarınca "kişisel malların gelirleri" de edinilmiş mal sayılır. Buna göre bir eser sahibinin, mal rejiminin başlangıcından evvel meydana getirdiği eserler üzerindeki malî haklar ya da bir kimsenin mal varlığına miras yoluyla veya herhangi bir karşılık

ödenmeksizin dâhil olan malî haklar, edinilmiş mallara katılma rejimi bakımından onun kişisel malları mahiyetindedir. Ancak herhangi bir malî hakkı, eserin sahibi veya onun mirasçılarında miras yoluyla, vasiyetname şeklinde bir ölüme bağlı tasarrufla, ya da bağışlama gibi sağlararası bir hukuki muameleyle ivazsız olarak devralan kişilerin sahip oldukları malî haklardan elde edilen gelirler, TMK 291/2(4) uyarınca kanundan dolayı edinilmiş mal sayılır.

Örneğin malî hakları bu yollardan biriyle karşılıksız olarak edinen kişi, bunların kullanım yetkisini, başka bir kişiye bedeli mukabili bırakabilir. FSEK 48/2, bu durumu “ruhsat” olarak nitelendirmektedir. Öğretide ruhsat için “lisans” tabiri de kullanılır. Öte yandan bir eserin kiralanması suretiyle de gelir elde edilmesi mümkündür (FSEK 23). Buna göre, evli bir eser sahibi veya onun evli bir külli veya cüz’i halefinin kişisel malı niteliğinde olan bir eser üzerindeki malî hakların lisans yoluyla kullandırılması veya kiralanması karşılığında elde edilen lisans veya kira bedelleri, o eş bakımından “edinilmiş mal” olarak kabul edilir. Bununla birlikte eşler, aralarında yapacakları bir mal rejimi sözleşmesiyle, kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mal sayılmayacağını kararlaştırabilirler (TMK 221/2).

Edinilmiş mal vasfındaki bir malî hakkın, o hakka sahip kişinin mülkiyetinden çıkarak başka birinin mülkiyetine geçmesi mümkündür. Zira FSEK 48/1 uyarınca eser sahibi ve mirasçuları; kendilerine kanunen tanınan malî hakları süre, yer ve muhteva itibariyle mahdut veya gayrimahdut, karşılıklı veya karşılıksız olarak başkalarına devredebilirler. Bu takdirde malî haklarını devir ve temlik eden eser sahibi veya mirasçısı, yapılan devir ve temlik mukabilinde herhangi bir karşılık almış ise, bu karşılıklar da edinilmiş mal sayılır.

Mesela yazar (Y), sahip olduğu eser üzerindeki yayma ve çoğaltma hakkını, 100 bin TL karşılığında (X) yayınevine süresiz devretmiş ise, süresiz devire konu eserin çoğaltılması ve yayma hakkı yazar (Y)’nin malvarlığından çıkarak koruma süresi doluncaya kadar (X) yayınevinin malvarlığına dâhil olur. Koruma süresi dolan eserler

üzerindeki haklar sona erdiği ve eser kamuya mal olduğu için, temlike konu hakların artık önceki sahibine avdet etmesi mevzu bahis olmaz.

Sahibi tarafından başka bir kimseye devri halinde devir sözleşmesine konu haklar üzerinde hak sahibinin tasarruf yetkisi sona erer. Bu haklar, artık (Y)'nin mülkiyetinden çıkmış oldukları için edinilmiş mal olma vasıflarını yitirir. Ancak TMK 219/2(5) hükmü “edinilmiş malların yerine geçen değerleri” de edinilmiş mal kabul etmiştir. Buna göre örneğimizde, eser sahibi (Y) tarafından temlik olunan çoğaltma ve yayma hakkının yerini, (X) tarafından ona ödenen 100 bin TL almıştır. Dolayısıyla, bir ivaz mukabili devir ve temlike konu olan malî hakların yerine geçen bu para mezkûr madde uyarınca (X)'in edinilmiş malı niteliğindedir.

III. ESER SAHİBİNE AİT MALİ HAKLARIN EDİNİLMİŞ VEYA KİŞİSEL MAL SAYILMASININ SONUÇLARI

Yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere eşlerin tabii olduğu mal rejimi, eşlerden birinin ölümü veya başka bir mal rejiminin kabulüyle sona erer. Evliliğin, mahkemece verilen iptal veya boşanma kararıyla sona ermesi yahut eşlerden birinin iflası ya da bir eşin yahut alacaklıların talebi üzerine mahkemece mal ayrılığına dönüştürülmesine karar verilmesi gibi hâllerde, eşler arasındaki mal rejimi dava tarihinden geçerli olmak üzere sona erer (TMK 225).

Sona ermeye yol açan sebep gerçekleştiğinde mal rejiminin tasfiyesi yoluna gidilir. Tasfiye, edinilmiş mallara katılma rejiminde, her iki eşin de sahip oldukları edinilmiş malları üzerindeki katılım paylarının ayrı ayrı tespiti ve kendilerine verilmesini temin amacıyla yapılan bir seri hesaplama işleminden oluşur.

Edinilmiş mallara katılma rejiminde eşlerin kişisel ve edinilmiş malları üzerinde mülkiyet hakkı vardır. Diğer bir deyimle, her bir eşin hem kişisel mallarının hem de edinilmiş mallarının mülkiyeti kendisine aittir. Malların edinilmiş mal olması, bu mallar üzerinde iki eşin de ortak mülkiyet hakkına sahip olduğu anlamına gelmez. Diğer bir deyimle, şahsi malları bir yana, bir eşin diğerinin edinilmiş malları üzerinde dahi mülkiyet hakkı yoktur. O nedenle, mal rejiminin sona er-

mesiyle birlikte her eş, diğer eşte bulunan mallarını geri alır (TMK 226/1). Geri alma bakımından malın kişisel mal veya edinilmiş mal olup olmamasının önemi yoktur. Her eş, kendisinde bulunan diğer eşe ait hem kişisel malları ve hem de edinilmiş malları ona iade etmek zorundadır.

Eşlerin kişisel ve edinilmiş malları üzerindeki mülkiyet hakkı kendisine ait olmakla beraber, eşlerin her ikisinin de sahip olduğu edinilmiş malları üzerinde, karşılıklı olarak “katılma alacağı” olarak adlandırılan hakları mevcuttur.¹⁰ Ancak, edinilmiş mallar üzerinde eşlerin sahip olduğu bu haklar, hukuki niteliği itibarıyla aynı hak değil, alacak hakkı niteliğindedir. Bu hak mal rejimi sona erince, karşılıklı olarak alacaklı eşlere ödenir. İşte tasfiye işlemi, eşlerin edinilmiş mallarından talep edebilecekleri sözkonusu alacağın miktarının tespiti için yapılır. Eşlerin tasfiyeye tabi malları sadece edinilmiş mallardır. Kişisel mallar üzerinde katılım payı (alacağı) tanınmadığı için bu mallar tasfiyeye tabi değildir.

Edinilmiş mallara katılma rejiminde eşlerin kişisel katılım alacak payının tespiti için; bir eşin diğerine ait bir malın edinilmesi, iyileştirilmesine ve korunmasına karşılığını almaktan vazgeçmeksizin yapmış olduğu katkıların tespiti; bir eşin mal rejiminin sona ermesinden bir yıl öncesine kadar yaptığı mütad sayılmayan karşılıksız kazandırmalar ile katılma alacağını azaltmak amacıyla üçüncü kişilere yapmış olduğu devirler, her bir eşin kendisine ait malvarlığı kesimleri arasında gerçekleşen transferler (edinilmiş mallara ait borçların kişisel mallardan, kişisel mallara ait borcun edinilmiş mal kesiminden ödenmesi gibi) tespit edilir. Bu şekilde ekleme, çıkarma ve denkleştirme gibi işlemleri yapılarak her iki eşin edinilmiş malları belirlenir. Bu tutarlardan borçlar çıkarıldıktan sonra her iki eş bakımından da katılım alacağının safi miktarları bulunur. Tasfiye işlemlerinden sonra bulunan bu sâfi tutara “artık değer” denir. Kanun artık değeri, “*eklenmeden ve denkleştirmeden elde edilen miktarlar da*

10 Ayrıntı için bkz. Kılıçoğlu, Ahmet M: Katkı-Katılma Alacağı, 6. Baskı, Ankara 2016.

dâhil olmak üzere her eşin edinilmiş mallarının toplam değerinden bu mallara ilişkin borçlar çıkarıldıktan sonra kalan miktar” olarak tarif etmektedir (TMK 231).

Edinilmiş mallara katılma rejiminin ölüm, boşanma, evliliğin iptali veya feshi, edinilmiş mal rejiminin başka bir rejime dönüşmesi gibi herhangi bir nedenle sona ermesiyle yapılan tasfiye işlemleri sonucunda bulunan artık değer eşler arasında paylaşılır. Keza eşlerden biri veya her ikisinin ölümü ya da ölüme eş değer sonuçlar doğuran gaipliğe hüküm verilmesi gibi hallerde ölenin mirasçıları da, halefi sıfatıyla mirasbırakan eser sahibine ait artık değer üzerinde kişisel alacak hakkı sahibi olurlar.

Artık değer üzerinde her bir eşe veya mirasçılarına düşecek paya “katılım payı” veya “katılma alacağı” denilir. Her bir eş için katılım payı artık değer yarısıdır. Nitekim TMK 236/1’de her eşin veya mirasçılarının, diğer eşe ait artık değer yarısı üzerinde hak sahibi olduğu ve alacakların takas edileceği hükme bağlanmıştır. Bir eşe ait katılma alacağı, diğer eş için o eşe veya mirasçılarına karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu bir borçtur. Bu borç niteliği itibarıyla para borcudur; o nedenle para olarak ödenir. Ancak bu borcun sürüm değeri üzerinden ayın olarak ödenmesi de mümkündür.¹¹

Eşlerin sahip olduğu eserler üzerindeki malî haklar, kişisel mal niteliğinde ise, bu haklar tasfiyeye tabi olmazlar. Boşanma, evliliğin iptali, gaipliğe hüküm verilmesi ve edinilmiş mal rejiminin diğer bir sebeple sona ermesi durumunda, kişisel mal niteliğinde olan malî haklar yönünden diğer eş lehine herhangi bir katılım payı sözkonusu olmaz. Eser sahibinin ölümü halinde, onun kişisel malî niteliğinde olan malî haklar, mirasçılarına intikal eder (FSEK 63).

Mirasçılar arasında ölen eser sahibinin eşi de varsa, onun bu türden malî haklar üzerinde katılım payı ve alacağı yoktur. Çünkü kişisel mal niteliğindeki malî haklar edinilmiş mallara katılma rejiminde tasfiyeye tabi değildir. Murisin kişisel malî niteliğinde olan malî haklar,

11 Akıntürk/Ateş-Karaman, s. 174; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 234.

eser sahibinin eşi ile diğer mirasçıları arasında yasal miras payları nispetinde miras hukuku kurallarına göre taksim olunur.

Eser sahibinin edinilmiş malı vafındaki malî hakları, yine onun edinilmiş malı niteliğinde olan her türlü taşınır ve taşınmaz malları, alacakları, paraları ve benzeri malvarlığı değerleri gibi, edinilmiş mallara katılma rejiminin sona ermesiyle birlikte tasfiyeye tabi olur. Buna göre, eser sahibinin edinilmiş malı sayılan malî hakları, diğer mallarıyla birlikte ona ait artık değerın tespitinde dikkate alınır. Tasfiye neticesinde her iki eşe ait ayrı ayrı hesaplanan artık değerler, mal rejimi sözleşmesiyle farklı bir oran belirlenmemişse, eşler arasında yarı yarıya paylaşılır. Eşlerden biri ölmüşse artık değerler, sağ kalan eş ile ölenin mirasçıları arasında paylaşılır. Her ikisi de ölmüş ise paylaşım, onların mirasçıları arasında yapılır.

Edinilmiş mallara katılma rejiminde eşlerden her biri veya mirasçılar, diğer eşe ait artık değerın yarısı üzerinde hak sahibidir (TMK 236/1). Buna göre edinilmiş mallara katılma rejimi eser sahibi eşin ölümüyle sona ermiş ise, onun sağ kalan eşi, ölenin edinilmiş mallarının artık değerinin yarısı üzerinde TMK 236 hükümlerine göre hak sahibi olur. Eser sahibine ait geri kalan artık değer üzerinde de, miras hukuku kurallarına göre miras hakkına sahiptir. Bâkiye artık değer, eser sahibinin eşi ve onunla birlikte mirasçı olan diğer halefleri arasında yasal miras payları nispetinde taksim olunur.

IV. EŞLERİN ORTAKLAŞA VEYA BİRLİKTE MEYDANA GETİRDİĞİ ESERLER ÜZERİNDEKİ MALİ HAKLAR YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRME

Bir eserin birden fazla kişi tarafından meydana getirilmiş olması mümkündür. Eser, birden fazla kişi tarafından ya “ortaklaşa” veya “birlikte” meydana getirilir.¹² Birden fazla kişi tarafından meydana getirilen eserin kısımlara ayrılması mümkünse, bu tür eserlere “ortak eser” veya “müşterek eser” denilir. Eserin bu şekilde vücuda getiril-

12 Bu konuda ayrıntı için bkz. Ateş, Mustafa: Fikrî Hukukta Eser Sahipliği, Ankara 2012.

mesine “ortaklaşa meydana getirme” diyoruz. Bir eser kısımlara ayırlamayacak şekilde meydana getirilmiş ise buna da “birlikte eser” veya “iştirak halinde eser” denilir.

Eserin ortaklaşa meydana getirilmesine ilişkin hususlar FSEK’in 9. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre ortak eser birden fazla kişi tarafından kısımlara ayrılabilir şekilde meydana getirildiği için, böyle bir eserin meydana getirilmesine katkı veren herkes, kendisi tarafından vücuda getirilen kısmın sahibi sayılır. Ortak eseri oluşturan her bir kısmın diğer kısımlardan bağımsız olarak değerlendirilmesi mümkündür. Zira kısım kendi başına hukuken “eser” olma vasfına sahiptir. Böyle bir eseri meydana getirenler kendilerinin mahsulü olan kısım üzerinde, paylı mülkiyete konu bir mal üzerinde her bir paydaşın sahip olduğuna benzer yetkilere sahiptir. Bir örnekle açıklamak gerekirse, ikisi de medeni hukuk profesörü olan karı-kocanın birinci sınıftaki hukuk öğrencileri için bir medeni hukuk kitabını ortaklaşa yazdıklarını düşünelim. Eşlerden biri, başlangıç hükümleri ve kişiler hukuku kısmını, diğerinin ise aile hukuku kısmını yazmış olması halinde, böyle bir medeni hukuk kitabı ortak eser vasfını haizdir. Çünkü aslında ortada “Medeni Hukuk” başlığı altında bir araya getirilmiş iki müstakil eser vardır. Müşterek eseri oluşturan kısımların hangi eş tarafından yazıldığı bellidir. Eseri oluşturan kısımlardan her ikisi de bir diğerinden bağımsız olarak, mesela birinci kısım “Medeni Hukuka Giriş ve Kişiler Hukuku”, ikinci kısım ise “Aile Hukuku” başlıkları halinde ayrı ayrı çoğaltılıp yayımlanabilir. Bu suretle FSEK’te öngörülen sair malî haklara konu teşkil edebilir. Keza eşlerden birinin güftesini yazdığı ve diğerinin bestesini yaptığı bir sözlü musiki eseri de ortaklaşa meydana getirilmiş bir eserdir. Böyle bir eseri oluşturan güftenin edebi eser, bestenin de musiki eseri olarak ayrı ayrı değerlendirilmesi mümkündür.

Bir eserin birden fazla kişi tarafından meydana getirilmesinin ikinci yöntemi, birlikte meydana getirme veya elbirliğiyle meydana getirmedir. Bir eserin birden fazla kişi tarafından bu şekilde meydana getirilmesi FSEK’in 10. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu şekilde meydana getirilen eserlerin ortak eserden farkı, vücuda getirilen mahsulün

ayrılmaz bir bütün teşkil etmesi, yani ortak eserin aksine, kısımlara ayrılabilir olmamasıdır. Eseri meydana getiren kişilerin ortaya koyduğu ürünün kısımlara ayrılması fiilen mümkün olmadığı için; onu vücuda getirenler bu bütünlük üzerinde “birlikte eser sahibi” veya “iştirak (elbirliği) halinde eser sahibi” olarak kabul edilir. Birlikte eserler, tıpkı elbirliği mülkiyetine konu eşya gibidir; o nedenle her eser sahibi eserin adeta her bir zerresinde eser sahipliğinden doğan haklara sahiptir. Dolayısıyla, bu eserin kısımlara ayrılması ve eseri meydana getiren kişilerin ona yapmış oldukları katkıların birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmesi mümkün olmaz. Bir tablonun karı-koca olan iki ressam tarafından yapılması, bir şarkının karı-koca olan iki besteci tarafından bestelenmesi, bir heykelin karı-koca olan iki heykeltıraş tarafından yapılması, bir romanın her satırının karı-koca olan iki müellif tarafından kaleme alınması gibi örneklerde, birlikte veya elbirliği halinde eserden ve eser sahipliğinden söz edilir. Ancak birlikte eserin meydana getirilmesinde teknik hizmet niteliğinde veya teferruata dair yardımlar, eser sahibi sayılmaya imkân vermez (FSEK 10/3). Dolayısıyla yapılan katkının tali nitelikte olması halinde, katkı veren eşi eser sahibi saymak mümkün değildir. Örneğin kocasının yazdığı kitabı daktilo eden, sayfa düzeni, tashih ve tasnif gibi işleri deruhte eden eş, sözkonusu eser yönünden eser sahibi olarak kabul edilmez. Böyle bir eser üzerinde koca tek başına eser sahibidir. Bu eser üzerindeki malî haklar onun edinilmiş malı sayılır.

Edinilmiş mallara katılma rejimi bakımından karı-kocanın ortaklaşa veya birlikte meydana getirdiği eserler üzerindeki malî haklar, FSEK’in 222/2. Maddesi muvacehesinde onların paylı mülkiyetine dâhil edinilmiş malları sayılır. Zira malî hakların konusunu oluşturan eser, her iki eşin katkısıyla ortaklaşa veya birlikte meydana getirilmiştir. Bu eserler, her iki eşin fikrî veya fiziki emeğiyle oluşturulduğu için karşılığı verilerek edinilmiş mallar hükmündedir. Eserin meydana getirilmesinde yapılan katkıların miktarı, değeri veya niteliği aynı olmayabilir. Bu durumda eser üzerindeki katkının miktar, nitelik ve değerine bakılarak her bir eşin eser üzerindeki haklara ortaklık payı belirlenebilir.

Ortak eserler üzerindeki hak sahipliği konusunda paylı mülkiyete dair hükümler uygulanır. Ortak eseri oluşturan münferit kısımlar üzerindeki hak sahipliği, her bir kısmı meydana getiren kişiye ait olsa da, kısımların bir araya getirilmesiyle oluşan bütün üzerindeki haklar müşterektir. Bu bütünlük üzerinde hangi eser sahibinin hangi oranda hak sahibi olacağı ortaklar arasında belirlenebilir. Mesela üç yazarlı bir ortak eserde eser sahiplerinden birinin payı %50, ikincisinin payı %30, üçüncüsünün payı %20 olarak kararlaştırılabilir. Şayet taraflar bu hususta bir anlaşmaya varmamış ise, müşterek mülkiyete dair hükümlere göre, her ortağın aynı oranda paya sahip olduğu kabul edilir (TMK 688/2).

Birlikte eser üzerinde haklarda sahiplik ise, taşınır veya taşınmaz bir mal üzerinde iştirak (elbirliği) halinde malik olmaya benzer. Elbirliği mülkiyetinde ortakların belirlenmiş payları yoktur; her birinin hakkı, ortaklığa giren malların tamamına şâyidir (TMK 701/2). Ancak birlikte eser sahiplerinin kendi aralarında eser üzerinde kimin hangi nispette paya sahip olacağını belirlenmesi de mümkündür. Taraflar arasında bir belirleme yapılmamış ise, her bir eser sahibinin payı adi şirket hükümlerine göre tespit olunur. Nitekim FSEK'in 10/2. Maddesinde bu tür eser sahipliğine elbirliği mülkiyeti türlerinden biri olan adi şirket hakkındaki hükümlerin uygulanması öngörülmüştür. Buna göre TBK'nın 621/2 fıkrası uyarınca, sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa katılım payları, ortaklığın amacının gerektirdiği önem ve nitelikte ve birbirine eşit olmak zorundadır. Keza, sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa, her ortağın kazanç ve zarardaki payı katılım payının değerine bakılmaksızın eşittir (TBK 623/1). Bununla beraber, birden fazla kimsenin iştiraki ile vücuda getirilen eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa bir sözleşmede veya hizmet takdirde birlikte eser üzerindeki haklar, sinema eserlerine ilişkin haklar saklı olmak üzere, eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişi tarafından kullanılır (FSEK 10/4). Bu durumda, eseri birlikte meydana getirenler, malî haklar kendilerine ait olsa da, bu haklar üzerinde tasarruf yetkisini haiz değildir. Bu itibarla karı-koca FSEK 10/4 kapsamında bir eseri birlikte getirmiş ise, bu eser üzerindeki malî haklar, kural olarak onların paylı malı olarak kabul edilmez.

Eşlerden biri diğer eşin eser sahibi olmadığını iddia edebilir. Örneğin bir eş, aslında eseri kendisinin meydana getirdiğini, ancak hatırına binaen eserinde eşinin adını da eser sahibi olarak gösterdiğini beyan edebilir. Böyle bir uyumsuzlukta diğer eş, eserin meydana getirilmesinde kendinin de eser sahibi sayılmayı gerektiren katkıda bulunduğunu karşı iddia olarak ileri sürdüğü takdirde, hakiki eser sahipliği FSEK hükümlerine göre tespit edilir. Eserin meydana getirilmesine katkısı olmayan eş eser üzerinde eser sahibi olarak gösterilmiş ise, FSEK 11 uyarınca diğer eş ile birlikte o eş eser sahibi sayılır. Aksini ispat külfeti müddeiye aittir. Nitekim TMK'nın 222/1. Maddesine göre, belirli bir malın eşlerden birine ait olduğunu iddia eden kimse, iddiasını ispat etmekle yükümlüdür. Aksi takdirde eserin, adı eser sahibi olarak gösterilen her iki eş tarafından meydana getirildiği kabul edilir. Bu durumda tek bir eşe ait olduğu ispat edilemeyen eser üzerindeki malî haklar her iki eşin paylı mülkiyetine dâhil mal olarak kabul edilir (TMK 222/2). Dolayısıyla böyle bir eser üzerindeki malî haklar her iki eşin de edinilmiş paylı malı olarak sayılır.

Ortak veya birlikte eser üzerindeki malî haklara hangi eşin hangi oranda sahip olacağı eşler arasında belirlenmemiş ise, her iki eş de eşit oranda pay sahibi sayılır. Zira TMK'nın 688/2 hükmü, paylı mülkiyette başka türlü belirlenmedikçe paylar eşit sayılacağı prensibini içermektedir. Aynı şekilde TBK'nın 621/2 ve 623/1 hükümleri uyarınca, adi şirket sözleşmesinde aksi kararlaştırılmamışsa katılım payları kural olarak birbirine eşit olmak zorunda olduğu gibi, her ortağın kazanç ve zarardaki payı, katılım payının değerine bakılmaksızın eşittir.

SONUÇ

2002 yılı başında yürürlüğe giren 4721 sayılı TMK, evli kişiler arasında edinilmiş mallara katılma rejimini yasal mal rejimi olarak benimsemiştir. Bu mal rejimine göre eşlerin malları; (i) kişisel mallar, (ii) edinilmiş mallar ve (iii) paylı mallar olmak üzere üçe ayrılır. Eşlerin şahsına özgü mallar ile kanunda kişisel mal olarak belirtilenlerin kişisel mallardır. Eşlerin bu mal rejiminin başlangıcından sona

erdiği ana kadar karşılığını vererek edindiği mallar ise edinilmiş mal kabul edilir. Eşlerden hangisine ait olduğu ispat edilemeyen mallar ise paylı mallar olarak nitelendirilir.

Edinilmiş mallara katılma rejiminde evlilik birliği boşanma, iptal, gaiplik veya başka bir mal rejimine geçmek gibi bir nedenle sona erdiğinde, her iki eşe ait edinilmiş mallar kanunda öngörülen tasfiye işlemine tabi tutulur. Tasfiye neticesinde elde edilen ve katılma veya katkı alacağı olarak adlandırılan net tutar, aksi kararlaştırılmamış ise, eşler arasında eşit oranda paylaşılır. Eşlerden biri veya her ikisi de ölürse katılım alacağının paylaşımı mirasçılar arasında gerçekleşir. Eşlerin kişisel malı olarak kabul edilen malları tasfiyeye tabi değildir. Mal rejimi sona erdiğinde her iki eşin sahip olduğu kişisel malları kendisine verilir. Paylı mallar ise, aksi kararlaştırılmamış ise, eşler arasında eşit oranda paylaşılır.

Bu mal rejimi yürürlükte olduğu süre zarfında eşlerden birinin bir edebiyat ve sanat eseri meydana getirmiş olması halinde, bu eser üzerindeki malî haklar, eseri meydana getiren eşin edinilmiş malı sayılır. Dolayısıyla, mal rejimi tasfiye olduğunda, eser üzerindeki malî haklar, onu vücuda getirenin edinilmiş malı olarak diğer edinilmiş mallarıyla birlikte aynı işleme olur.

Eşlerin bir eseri ortaklaşa veya birlikte meydana getirmiş olması da mümkündür. Bu gibi hallerde ortak veya birlikte eser üzerindeki malî haklar FSEK 9 ve 10 hükümleri ile TMK'nın 222. maddesi hükümleri mucibince onların paylı mülkiyetinde olan edinilmiş mallar cümlesinden sayılır. Eşlerin paylı mülkiyeti kapsamında sayılan malî haklar, mal rejiminin tasfiyesinde, aksine bir anlaşma yoksa, eşit oranda paylaşımına konu olur.

Eşlerden birinin tek başına veya her ikisinin ortaklaşa ya da birlikte meydana getirdiği eserler üzerindeki manevî haklar ise, eseri vücuda getiren eşin veya eşlerin kişisel hakları mahiyetindedir. Söz konusu haklar, hukuki nitelikleri gereği devir ve temlike konu olmadığı gibi miras yoluyla intikale de elverişli değildir. Dolayısıyla bu hak-

lar tasfiyeye tabi olmaz. Eser sahibinin ölmüş olması sebebiyle mal rejimi sona erdiği takdirde, manevî hakların kendisi değil sadece kullanma yetkileri sınırlı bir süre için FSEK 19’da belirtilen eser sahibinin yakınları ve diğer kişilerce kullanılabilir.

KAYNAKLAR

Acabey, M. Beşir: Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi, İzmir 1998.

Acar, Faruk: Aile Hukukumuzda Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı, Ankara 2007.

Akıntürk, Turgut/Ateş-Karaman, Derya: Aile Hukuku, 16. Bası, İstanbul 2014.

Ateş, Mustafa: Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara 2003.

Ateş, Mustafa: Fikrî Hukukta Eser Sahipliği, Ankara 2012.

Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan/Gümüş, Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku-Aile Hukuku, C. III, İstanbul 2019.

Gümüş, Mustafa Alper: Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal rejimleri, İstanbul 2007.

Kılıçoğlu, Ahmet M: Medeni Kanunumuzun Aile-Miras ve Eşya Hukukunda Getirdiği Yenilikler, Ankara 2003.

Kılıçoğlu, Ahmet M: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, Ankara 2002.

Kılıçoğlu, Ahmet M: Katkı-Katılma Alacağı, 6. Baskı, Ankara 2016.

Özdamar, Demet/Kayış, Ferhat: Yasal Mal Rejimi ve Tasfiyesi, Ankara 2014.

Öztan, Bilge: Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2015.

Şıpka, Şükran: Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar, İstanbul 2011.

Zeytin, Zafer: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi, 4. Bası, Ankara 2020.